

LAUSUNTO

11.1.2013

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Kirjaamo
PL 23
00023 Valtioneuvosto

Asia Ehdotus valtioneuvoston strategiaksi koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseksi
Viite Lausuntopyyntö OKM/37/040/2012, asiakirjan tunnus 204949

*Valtioneuvosto on asettanut koulutuksellisen eriarvoisuuden vähentämiseksi tavoitteen, jonka mukaan sosiaalisen aseman ja koulutustaustan vaikutus aikuiskoulutukseen osallistumiseen puolitetaan vuoteen 2020 mennessä. Pitkän tähtäimen tavoitteena on poistaa erot kokonaan. Tavoitteen saavuttamista vauhdittamaan opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistellut koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelman. **KoL pitää erittäin valitettavana, että kansalaisopistojen jo nykyisinkin järjestämä monipuolinen opetustarjonta elinikäisen oppimisen ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamiseksi ei nouse ohjelmassa riittävässä määrin esille.***

Kansalaisopistojen liitto perustelee näkemystään sillä, että koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen edellytykset ja osaaminen ovat vapaan sivistystyön alalla hyvät:

- Vapaana sivistystyönä järjestettävä, **elinikäisen oppimisen** periaatteella järjestettävä koulutus on **avointa kaikille koulutustaustasta tai sosiaalisesta asemasta riippumatta**. Opintoihin osallistumiselle ei ole pohjakoulutusvaatimuksia.
- Kansalaisilla on mahdollisuus saada vapaan sivistystyön koulutusta lähellä kotiaan - kansalaisopistoverkosto kattaa koko maan ja **toiminta perustuu alueellisille ja paikallisille tarpeille**. Joillakin alueilla kansalaisopisto on jopa ainoa oppilaitos, joka tarjoaa opintoja aikuisväestölle.
- Valittavana on **runsaasti sekä tieto- että taitopainotteisia opintoja**. Opinnoissa korostuvat yhteisöllisyys ja kokemuksellisuus. Avoin yliopisto-opetus voi toimia väylänä myös korkea-asteen opintoihin.
- Vapaan sivistystyön opintoihin osallistuminen toimii porttiteorian mukaisesti: kansalaisopisto-opinnot lisäävät opiskelumotivaatiota, parantavat oppimisvalmiuksia ja johtavat monesti **opintoihin hakeutumiseen myös muille** koulutuksen sektoreille.
- Kansalaisopistot vastaavat **maahanmuuttajaväestön koulutustarpeisiin ja kotoutumisen edistämiseen** tarjoamalla matalan kynnyksen mahdollisuuden laajalla ja monipuolisella koulutustarjonnalla.
- Monet kansalaisopistot järjestävät **taiteen perusopetusta** lapsille, nuorille ja aikuisille. Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää eri taiteenalojen opetusta, joka antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään sekä hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen jatkokoulutukseen.
- Ikääntyneen ja työvoiman ulkopuolella olevan väestön osaamista voidaan selkeästi edistää esimerkiksi lisäämällä tietoyhteiskuntavalmiuksia.

Kansalaisopistojen liitto korostaa, että vapaan sivistystyön opinnoilla **vahvistetaan ja uudistetaan myös työelämässä tarvittavaa osaamista** aktiivisen kansalaisuuden ja sivistystavoitteisen harrastustoiminnan lisäksi. **Kansantaloudellisesti** tärkeää on myös ymmärtää, että ikääntyneiden oppimista tukevat toimenpiteet lisäävät kolmannen iän terveyttä ja hyvinvointia ja vahvistavat myöhäisemmällä iällä mahdollisuutta selviytyä itsenäisesti.

Runsaat 1,1 miljoonaa brutto-opiskelijaa vuodessa osallistuu vuosittain kansalaisopistojen opintoihin. **Aktiivinen osallistuminen** nostaa aikuiskoulutukseen osallistuvien kokonaismäärän korkealle tasolle Suomessa ja erittäin korkealle EU-tasolla.

Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista uhkaavat vapaassa sivistystyössä seuraavat tekijät:

- **Opintomaksut** - Vaikka opintomaksuja on pyritty pitämään kohtuullisina, pienikin nousu hinnoissa aiheuttaa opiskelijoille joskus liian ison kynnyksen osallistumiseen. Tiukentunut julkinen talous on kuitenkin pakottanut ja pakottaa nostamaan osallistujien maksuosuutta koulutusten kustannuksista.
- **Kuntien sivistystahto** - Eri alueilla asuvilla ihmisillä on erilaiset mahdollisuudet osallistua koulutukseen, koska tarjonnan määrä, sisältö ja hinta vaihtelevat mm. kunnallisten resurssien ja ”sivistystahdon” mukaan.
- **Valtionosuuden kaksihintajärjestelmä** - Kansalaisopistoissa on käytössä kaksiportainen valtionosuusjärjestelmä kunnan asukastiheyden mukaan. KoL toivoo, että nykyinen käytäntö korvataan oikeudenmukaisella, yksiportaisella ratkaisulla kaikkialla Suomessa.
- **Erityistä tukea tarvitsevien syrjäytyminen** - Erityistoimenpiteitä tarvitaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ja muiden erityisryhmien sekä aliedustettujen ryhmien (kuten esimerkiksi miesten) osallistumisen lisäämiseksi.

Koulutuksellisen tasa-arvon **strategian toimeenpanovaiheessa** on syytä huomioida seuraavaa:

- **Nivelvaiheen pajatoiminta** - Nivelvaiheen koulutustakuussa tulisi nykyistä paremmin hyödyntää kansalaisopistoja esimerkiksi pajatoiminnan avulla.
- **Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen** - Vapaassa sivistystyössä hankitun osaamisen tunnustamista vahvistetaan sekä kehitetään siihen liittyviä menetelmiä ja käytänteitä. Tämä edistäisi kansalaisten siirtymistä koulutussektoreiden rajojen yli ja palvelisi kansallista koulutuksellista tasa-arvoa.
- **Hakeva toiminta** - Kehitetään hakevan toiminnan yhteistyötä ja menetelmiä eri koulutus- ja viranomaistahojen sekä muiden toimijoiden kanssa. Vuoden 2013 alusta voimaan tullut laki työvoima- ja yrityspalveluista uudistaa TE-toimistojen palveluvalikoimaa myös sisällöllisesti muun muassa tieto- ja neuvontapalveluiden, osaamisen kehittämispalveluiden ja yritystoiminnan käynnistämisen- ja kehittämispalveluiden osalta. Näissä palveluissa pitää huomioida myös kansalaisopistojen koulutusmahdollisuudet.
- **Vapaa sivistystyö tasa-arvoinen koulutusmahdollisuus** - Varmistetaan vapaan sivistystyön näkyvyys erilaisissa verkkopalveluissa sekä ministeriön koulutusjärjestelmäkuvauksissa tasa-arvoisena toimijana muiden koulutusmuotojen kanssa.

LIISA VORNANEN
Liisa Vornanen
Puheenjohtaja

JAANA NUOTTANEN
Jaana Nuottanen
Toiminnanjohtaja